

*Jelena S. Radmanović**
Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu
ORCID: 0000-0002-6772-5597

NADLEŽNOST MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG SUDA POVODOM KRIVIČNIH DELA IZVRŠENIH NA TERITORIJI AVGANISTANA **

SAŽETAK: Tema predmetnog rada su teritorijalni i personalni aspekti nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda povodom krivičnih dela izvršenih na teritoriji ili u vezi sa oružanim sukobom na teritoriji Avganistana. Tokom 2020. godine Međunarodni krivični sud je utvrdio ispunjenost uslova za pokretanje istrage povodom krivičnih dela izvršenih u Avganistanu, odnosno, u vezi sa oružanim sukobom u Avganistanu. Rad je baziran na analizi važećih propisa u oblasti međunarodnog javnog i međunarodnog krivičnog prava, te dovođenju u vezu relevantnih odredaba sa okolnostima pod kojima su krivična dela na teritoriji Avganistana izvršena i izvođenju zaključaka o ispunjenosti neophodnih uslova da bi se pred Međunarodnim krivičnim sudom mogao voditi krivični postupak. Rezultat analize dovodi do zaključka da su ispunjeni uslovi za pokretanje istrage povodom krivičnih dela izvršenih u Avganistanu ili u vezi sa oružanim sukobom na teritoriji Avganistana. Pokretanje istrage ima naročito veliki značaj u kontekstu povlačenja američkih vojnih jedinica i preuzimanja vlasti u Avganistanu od strane Talibana. Naime, objektivna je mogućnost da novoformirana vlast u Avganistanu neće biti voljna

* jelena.radmanovic.pfuns@gmail.com, student doktorskih studija na Pravnom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu.

** Rad je primljen 1. 10. 2022, izmenjena verzija rada dostavljena je 21. 12. 2022, a prihvaćen je za objavljivanje 23. 12. 2022. godine.

da saraduje sa tužilaštvom i pruži neophodne dokaze koji se odnose na krivična dela koja su predmet istrage, što neposredno utiče na značaj vođenja postupka pred Međunarodnim krivičnim sudom.

Ključne reči: Međunarodni krivični sud, Avganistan, nadležnost, teritorijalna nadležnost, personalna nadležnost

UVOD

Iako se u pojedinim trenucima činilo da će okončavanjem postupaka vođenih pred Međunarodnim krivičnim sudom, a povodom krivičnih dela mahom izvršenih na teritoriji afričkih država, doći i do opadanja značaja, uticaja, ali i ugleda Međunarodnog krivičnog suda, pokrenuta istraga povodom tzv. „situacije u Avganistanu“ vratila je uverenje u premoć nadnacionalnog pravosuđa. Predmetna istraga nameće niz pitanja kojima Međunarodni krivični sud do sada nije imao priliku da se bavi. Tako, istragom su obuhvaćeni državljani država koje nisu članice Rimskog statuta i to naročito Sjedinjenih Američkih Država, čiji je animozitet prema Međunarodnom krivičnom sudu već dugogodišnji predmet debate u međunarodnoj stručnoj javnosti. Sa druge strane, imali smo priliku i da se susretnemo sa kolidirajućim odlukama samog suda, kojima je otvoreno pitanje diskrecionih ovlašćenja, kako na strani sudijskih veća, tako i Tužilaštva koje postupa pod okriljem Međunarodnog krivičnog suda.

Najznačajnije i najspornije pitanje koje se javilo u vezi sa pokretanjem istrage povodom krivičnih dela izvršenih u Avganistanu tiče se upravo nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda. Iako je Avganistan država članica Rimskog statuta, suštinski problem je sadržan u činjenici da učinioci krivičnih dela koji bi trebalo da budu predmet nove istrage pred Međunarodnim krivičnim sudom u najvećem broju slučajeva nisu državljani država članica Statuta. Ovakva situacija je otvorila burnu raspravu u međunarodnoj stručnoj javnosti, koja se na prvom mestu bavi mogućnošću Međunarodnog krivičnog suda da vrši svoju nadležnost i vodi postupak protiv lica koja, ne samo da su državljani država koje nisu pristupile Rimskom statutu, već su samim tim neretko i potpuno nedostupni sudu. Novi razvoj događaja tokom 2021. godine, izazvan povlačenjem američkih vojnih jedinica sa teritorije Avganistana, ponovo je aktuelizovao pitanje vođenja krivičnih postupaka pred Međunarodnim krivičnim sudom. Iako i vremenski i činjenično nezavisni od događaja koji su predstavljali inicijalni motiv za pokretanje istrage, događaji koji su usledili i koji će tek uslediti nakon povlačenja američkih vojnih jedinica sa teritorije Avganistana i preuzimanja vlasti od strane Talibana imaju potencijal da budu obuhvaćeni pokrenutom istragom.

OPŠTA PITANJA NADLEŽNOSTI MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG SUDA

Međunarodni krivični sud, kao jedina permanentna institucija međunarodnog krivičnog pravosuđa, osnovan je putem Rimskog statuta od dana 17. jula 1998. godine,¹ koji je stupio na snagu dana 1. jula 2002. godine.² Danas Rimski statut broji 123 države članice od kojih je poslednja, Kribati, pristupila dana 26. novembra 2019. godine.³

Proces osnivanja Međunarodnog krivičnog suda nije bio ni jednostavan, niti kratkotrajan. Još davne 1992. godine Generalna skupština Ujedinjenih nacija je Rezolucijom br. 47/33 od Komisije za međunarodno pravo zatražila izradu Nacrta Statuta budućeg Međunarodnog krivičnog suda.⁴ Generalna skupština je Rezolucijom br. 50/46 od dana 11. decembra 1995. godine osnovala tzv. PrepCom, odnosno, Pripremni komitet za potrebe nastavka i produbljivanja rada *ad hoc* komiteta.⁵ Pripremni komitet je održao šest sednica u periodu od 25. marta 1996. do 3. aprila 1998. godine,⁶ nakon čega se pristupilo razmatranju i usvajanju teksta Rimskog statuta.⁷

Došlo je do značajnog razilaženja između grupa država u pogledu odredaba koje bi određivale granice nadležnosti novoosnovanog Međunarodnog krivičnog suda. Kada je reč o krivičnom delu genocida, koji po svojoj prirodi predstavlja najteže krivično delo kvalifikovano nizom elemenata u odnosu na zločine protiv čovečnosti i ratne zločine, stav ipak jeste bio donekle istovetan: većina država je bila na stanovištu da krivično gonjenje i kažnjavanje učinilaca

¹ UN General Assembly, *Rome Statute of the International Criminal Court* (last amended 2010), 17 July 1998, ISBN No. 92-9227-227-6, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

² Cryer, R., Friman, H., Robinson, D., Wilmshurst, E. (2010). *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. New York: Cambridge University Press, 149.

³ Schabas W. A. (2007). *An Introduction to The International Criminal Court*. New York: Cambridge University Press, 23; States Parties – Chronological list, dostupno na: https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/pages/states%20parties%20_%20chronological%20list.aspx, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

⁴ UN General Assembly, Resolution 47/33 on The Report of the Sixth Committee A/47/584, 77th Plenary Meeting, A/RES/47/33, 25. novembar 1992. godine, dostupno na: <https://undocs.org/en/A/RES/47/33>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

⁵ UN General Assembly, Resolution 50/46 on The Report of the Sixth Committee A/50/639 and Corr.1, 87th Plenary Meeting, A/RES/50/46, 11. decembar 1995. godine, dostupno na: <https://undocs.org/en/A/RES/50/46>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

⁶ Ambos, K. (2013). *Treatise on International Criminal Law*, Volume I: Foundations and General Part. Oxford: Oxford University Press, 24.

⁷ Cryer, R., Friman, H., Robinson, D., Wilmshurst, E. (2010). *Op. cit.*, 149.

krivičnog dela genocida predstavlja *jus puniendi* međunarodne zajednice.⁸ Ipak, govoreći o preostalim krivičnim delima iz nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda, stavovi su bili raznoliki.⁹ Države koje su podržavale ideju unošenja principa univerzalne nadležnosti u Rimski statut predvođene Nemačkom¹⁰ svoj stav su branile tvrdnjom da nije neophodno postojanje neposredne veze između države i krivičnog dela,¹¹ već da nadležnost nad izvršiocem proizlazi iz nadležnosti nad samim krivičnim delom.¹² Među državama koje su podržavale ovaj predlog Nemačke su bile Češka,¹³ Letonija,¹⁴ Kostarika,¹⁵ Belgija,¹⁶ Luksemburg¹⁷ i Bosna i Hercegovina¹⁸. Da je predlog Nemačke da se u Rimski statut implementira princip univerzalne nadležnosti bio usvojen u Rimu, moralo bi doći do brisanja čl. 12. Rimskog statuta. Odredbe čl. 12. koje regulišu teritorijalnu nadležnost bi prihvatanjem principa univerzalne

⁸ Schabas, W. A., Pecorella, G., Article 12 – Preconditions to the exercise of jurisdiction objavljeno u: eds. Triffterer O., Ambos, K. (2016). *The Rome Statute of the International Criminal Court – A Commentary*. Baden: Beck/Hart, 672–689, 674.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ Nemačka je svoj predlog nazvala „nemačkom verzijom univerzalne nadležnosti“ o čemu je više govorio predvodnik nemačke delegacije na Konferenciji, Hans Piter Kaul.

¹¹ Ambos, K. (2007). International Core Crimes, Universal Jurisdiction And § 153 et seq. The German Criminal Procedure Code: A Commentary On The Decisions Of The Federal Prosecutor General And The Stuttgart Higher Regional Court In The Abu Ghraib/Rumsfeld Case. *Criminal Law Forum*, vol. 18, 43–56, 46–54; Ambos, K. (2009). Prosecuting Guantánamo in Europe: Can and Shall the Masterminds of the „Torture Memos“ be Held Criminally Responsible on the Basis of Universal Jurisdiction?. Case W. Res. J. Int'l L., vol. 42, 405–448, 443–444; Joyner, C. (1996). Arresting Impunity: The Case for Universal Jurisdiction in Bringing War Criminals to Accountability. *Law and Contemporary Problems*, vol. 59, 153–172, 167.

¹² Lauterpacht, H. (1944). Law of nations and the punishment of war crimes. *Brit. Y.B. Int'l L.*, vol. 21, 61.

¹³ UN Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of the International Criminal Court, Summary Record of the 3rd Plenary Meeting, A/CONF.183/SR. 3, 16. jun 1998. godine, para. 21, dostupno na: <https://www.legal-tools.org/doc/313a47/pdf/>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

¹⁴ *Ibid.*, para. 42.

¹⁵ *Ibid.*, para. 76.

¹⁶ UN Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of the International Criminal Court, Summary Record of the 6th Plenary Meeting, A/CONF.183/SR.6, 17. jun 1998. godine, para. 4, dostupno na: <https://www.legal-tools.org/doc/542549/pdf/>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

¹⁷ *Ibid.*, para. 69.

¹⁸ UN Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of the International Criminal Court, Summary Record of the 8th Plenary Meeting, A/CONF.183/SR.8, 18. jun 1998. godine, para. 18, dostupno na: https://legal.un.org/diplomaticconferences/1998_icc/docs/english/vol_2/a_conf183_sr8.pdf, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

nadležnosti postale suviše. U tom slučaju bi se uslovi za pokretanje krivičnog postupka pred Međunarodnim krivičnim sudom ograničili na ispitivanje da li su zadovoljeni uslovi komplementarnosti iz člana 17 Statuta, odnosno, da li je pred nekim nacionalnim sudom već vođen ili je u toku krivični postupak povodom konkretnih krivičnih dela.¹⁹

Usled očiglednog protivljenja predlogu Nemačke, korejska delegacija je iznela predlog za uspostavljanje tzv. automatske nadležnosti. Prema ovom predlogu, nadležnost Međunarodnog krivičnog suda bi se uspostavljala postojanjem saglasnosti barem jedne od četiri države: države na čijoj teritoriji je delo izvršeno ili pokušano, države čiji je državljanin okrivljeni, odnosno, čiji je državljanin žrtva krivičnog dela, te država u kojoj se okrivljeni nalazi.²⁰ Iako je predlog Koreje naišao na značajno odobravanje, postojao je određeni broj država koje su smatrale da je neophodno predvideti postojanje saglasnosti zainteresovanih država, među kojima su bile i Sjedinjene Američke Države.²¹

Predlog Sjedinjenih Američkih Država je bio usmeren ka uvođenju obavezne saglasnosti kako države čije državljanstvo ima okrivljeni, tako i države na čijoj je teritoriji krivično delo izvršeno.²² U najmanju ruku, ova saglasnost bi morala biti data od strane države čiji je okrivljeni državljanin.²³ Stav Sjedinjenih Američkih Država je bio da Međunarodni krivični sud ne sme da ima nadležnost nad državljanima država nečlanica Rimskog statuta, koji su bazirani na odredbama Bečke konvencije o ugovornom pravu. Navedena Konvencija u svom čl. 34. predviđa da „ugovor ne stvara ni obaveze ni prava za treću državu bez njenog pristanka“.²⁴ Svrha predloga je bila upravo u obezbeđivanju nekažnjivosti, odnosno, da državljani Sjedinjenih Američkih Država ne bi mogli

¹⁹ Williams, S. A. (2000). The Rome Statute on the International Criminal Court – Universal Jurisdiction or State Consent – To Make or Break the Package Deal. *International Law Studies*, vol. 75, 539–563, 546.

²⁰ UN Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of the International Criminal Court, Official Records, Volume III, Republic of Korea: proposal regarding articles 6 [9], 7 [6] and 8[7], A/CONF.183/C.1/L.6, 18. jun 1998. godine, para. 4(b), dostupno na: https://legal.un.org/icc/rome/proceedings/E/Rome%20Proceedings_v3_e.pdf, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

²¹ Schabas, W. A., Pecorella, G., Article 12 – Preconditions to the exercise of jurisdiction objavljeno u: eds. Triffterer O., Ambos, K. (2016). *The Rome Statute of the International Criminal Court – A Commentary*. Baden: Beck/Hart, 677.

²² V.: Ambassador David Scheffer, Head of the United States Delegation in Rome, before Senate Foreign Relations Committee, July 23, 1998, dostupno na: https://1997-2001.state.gov/policy_remarks/1998/980723_scheffer_icc.html, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

²³ Williams S. A. (2000). *Op. cit.*, 547.

²⁴ United Nations, Vienna Convention on the Law of Treaties, 23 May 1969, United Nations, Treaty Series, vol. 1155, 331, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a10.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

da se nađu u svojstvu okrivljenih pred Međunarodnim krivičnim sudom. Ovaj predlog nije naišao na odobravanje od strane velike većine država zbog toga što bi takva odredba sasvim izvesno dovela do svojevrzne paralize suda.²⁵

Teritorijalna nadležnost Međunarodnog krivičnog suda

Prva pravila teritorijalne nadležnosti u oblasti međunarodnog prava su postavljena od strane Stalnog suda međunarodne pravde u slučaju *Lotus* iz 1927. godine.²⁶ Naime, Sud je utvrdio da nadležnost predstavlja sastavni deo suverenosti države i da se može uspostaviti onda kada postoji dovoljno jaka veza između države i krivičnog dela.²⁷

Teritorijalna nadležnost Međunarodnog krivičnog suda je regulisana odredbom čl. 12, st. 2, t. a) Rimskog statuta. Ovom odredbom je predviđeno da u slučajevima iz čl. 13, stavovi a. i c, Sud može da vrši svoju nadležnost ukoliko je jedna ili više zainteresovanih država članica Rimskog statuta, ili je prihvatila nadležnost Međunarodnog krivičnog suda u skladu sa st. 3. istog člana.²⁸ Uslov da bi Međunarodni krivični sud mogao da ima teritorijalnu nadležnost jeste da je radnja izvršena na teritoriji države članice, ili da je krivično delo izvršeno na palubi broda ili vazduhoplova koji su registrovani kod države članice.²⁹ Opšte je prihvaćen stav u pozitivnom međunarodnom pravu da svaka država ima pravo da vrši nadležnost nad krivičnim delima izvršenim na njenoj teritoriji, bez obzira na državljanstvo samog izvršioca.³⁰

²⁵ Schabas, W. A., Pecorella, G., Article 12 – Preconditions to the exercise of jurisdiction objavljeno u: eds. Triffterer O., Ambos, K. (2016). *The Rome Statute of the International Criminal Court – A Commentary*. Baden: Beck/Hart, 678.

²⁶ PCIJ, The Case of the S.S. Lotus, France v. Turkey, Res Ser. A, No. 10 (1927), dostupno na: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1927.09.07_lotus.htm, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

²⁷ *Ibid.*, para. 20; Ryngaert C. (2008). *Jurisdiction in International Law*. Oxford Monographs in International Law, Oxford: Oxford University Press, 29; Schwarzenberger, G. (1957). *International Law as Applied by International Courts and Tribunals*. London: Stevens and Sons Ltd., vol. I, 184; Sahović, M. *The Authority of the State: Its Range with Respect to Persons and Places* objavljeno u: Sørensen, M. (1968), *Manual of Public International Law*. London: Melbourne Macmillan, 314.

²⁸ UN General Assembly, Rome Statute of the International Criminal Court (last amended 2010), 17 July 1998, ISBN No. 92-9227-227-6, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine., čl. 12, st. 2.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Vagias, M. (2014). *The Territorial Jurisdiction of the International Criminal Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 13–14.

Problem tumačenja i primene odredbe čl. 12, st. 2, t. a) Rimskog statuta nastaje u vezi sa krivičnim delima čiji su pojedinačni elementi izvršeni na teritoriji različitih država, od kojih pojedine nisu članice Statuta. Naime, navedena odredba u svom izvornom obliku vezuje uspostavljanje nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda za odrednicu „the State on the territory of which the conduct in question occurred“. Tako, mogući su problemi koji se vezuju uz situacije kada se krivično delo može podeliti na više zasebnih krivičnih dela spram radnji izvršenih od strane svakog zasebnog izvršioca,³¹ potom problemi koji se vezuju uz pitanje da li je reč o delatnosnom ili posledičnom krivičnom delu³² i problemi kod trajnih krivičnih dela³³. Naime, neodgovoreno je pitanje da li termin *conduct*, koji na prvom mestu označava radnju, u smislu odredaba Statuta treba da obuhvati kako radnju izvršenja, tako i posledicu.³⁴ Ovo bi značilo da Međunarodni krivični sud može da vrši svoju nadležnost i u situacijama kada je jedino posledica krivičnog dela nastupila na teritoriji države članice. Na sednici Radne grupe za izmene Rimskog statuta iz februara 2009. godine izneto je nekoliko predloga u pogledu toga na koji način bi bilo potrebno izmeniti Statut, kako bi se razjasnila situacija u pogledu čl. 12, st. 2, t. a).³⁵

Međunarodni krivični sud je u svojoj dosadašnjoj praksi zauzimao stanoviše da je odrednicu „conduct in question“ neophodno tumačiti na način da se obuhvate kako sama radnja činjenja ili nečinjenja, tako i posledica krivičnog dela. Tako je u predmetu Lubanga, prilikom definisanja odrednica koje se imaju uzeti u obzir prilikom odlučivanja o sudskoj nadležnosti, koristio frazu „the crime must have been committed“ (krivično delo mora biti izvršeno).³⁶

³¹ ICC, Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Decision Adjourning the Hearing pursuant to Article 67(7)(c)(ii) of the Rome Statute, ICC-01/05–01/08, Pre-Trial Chamber III, 3 March 2009, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2009_01500.PDF, pristupljeno: 28. 12. 2020. godine, para. 26–27; ICC, Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al-Bashir, Decision on the Prosecution’s Application for a Warrant of Arrest against Omar Hassan Ahmad Al-Bashir, ICC-02/05–01/09–3, Pre-Trial Chamber I, 4 March 2009, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2009_01517.PDF, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, para. 27.

³² V.: Jovanović, D., Petrović, B. (2006), Pojam krivičnog dela u svetlu „učenja o nepravu“ Jovana Sterije Popovića. *Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu*, XLVII, 53–75, 65.

³³ Higgins, R. (1997). Time and the Law: International Perspectives on an Old Problem. *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 46, No. 3, 501–520, 506–507.

³⁴ Vagias, M. (2014). *The Territorial Jurisdiction of the International Criminal Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 82.

³⁵ ICC, Assembly of States Parties, Report of the Special Working Group on the Crime of Aggression, ICC-ASP/7/SWGCA/2, 7th Session of the Assembly of States Parties (Second Resumption), 9–13 February 2009, para. 38–39.

³⁶ ICC, Situation in the Democratic Republic of the Congo, Decision on the Application for Participation in the Proceedings of VPRS-1, VPRS-2, VPRS-3, VPRS-4, VPRS-5

Sličan izbor izraza nalazimo i u predmetima Barušimana³⁷ i Al-Bašir,³⁸ kao i u pretkrivičnom postupku povodom krivičnih dela izvršenih na teritoriji Kenije.³⁹

Iako su stavovi u literaturi, a naročito u tumačenjima iznetim od strane predstavnika pojedinih država značajno podeljena, interesantno je shvatanje Vagiasa, koji tumačenje fraze „conduct in question“ kao „crimes in question“ oslanja na načelo *ne bis in idem* iz čl. 20. Rimskog statuta. Naime, Vagias smatra da odredba čl. 20, st. 1. koja određuje „conduct“ kao *osnovu* svakog krivičnog dela inkriminisanog Statutom, upravo govori u prilog tezi da se sporni termin ima široko tumačiti, te da se isti odnosi na krivično delo u celosti, a ne samo na radnju izvršenja.⁴⁰ Naime, ukoliko bi se „conduct“ posmatrao samo kao radnja izvršenja, a ne kao sveukupnost krivičnog dela, na ovaj način se vezujući za teritoriju isključivo jedne države, postojala bi mogućnost da druga država, na čijoj teritoriji je nastupila posledica krivičnog dela može da pokrene novi krivični postupak, iako je postupak pred Međunarodnim krivičnim sudom već pravnosnažno okončan. Na ovaj način bi se nesumnjivo izigravala suština načela *ne bis in idem*, kao jednog od elementarnih načela pozitivnog krivičnog prava.

Sa druge strane, postoji mogućnost da je izbor izraza „conduct“ propust učinjen prilikom donošenja Rimskog statuta. Prema Basioniju, nacrt čl. 12, st. 3. je upućen Komitetu svih, a ne Komitetu za izradu nacrtu Rimskog statuta, na koji način je došlo do ove „materijalne greške“.⁴¹ Čak je i sam Međunarodni krivični sud istakao u postupku povodom krivičnih dela izvršenih na teritoriji Kenije da su nedostaci u finalnoj verziji Statuta rezultat konkretnih okolnosti

and VPRS-6, ICC-01/04, Pre-Trial Chamber I, 17 January 2006, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2006_01689.PDF, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, para. 85.

³⁷ ICC, Prosecutor v. Callixte Mbarushimana, Decision on the ‘Defence Challenge to the Jurisdiction of the Court’, ICC 01/04–01/10–451, Pre-Trial Chamber I, 26 October 2011, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2011_17842.PDF, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, para. 16–17.

³⁸ ICC, Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al-Bashir, Decision on the Prosecution’s Application for a Warrant of Arrest against Omar Hassan Ahmad Al-Bashir, ICC-02/05–01/09–3, Pre-Trial Chamber I, 4 March 2009, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2009_01517.PDF, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, para. 36.

³⁹ ICC, Situation in the Republic of Kenya, Decision pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorization of an Investigation into the Situation in the Republic of Kenya, ICC-01/09–19, Pre-Trial Chamber II, 31 March 2010, dostupno na: <https://www.refworld.org/cases/ICC,4bc2fe372.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, para. 178.

⁴⁰ Vagias, M. (2014). *The Territorial Jurisdiction of the International Criminal Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 99.

⁴¹ Bassiouni M. C. (2012). *Introduction to International Criminal Law*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 681; Bassiouni M. C. (1999). *Negotiating the Treaty of Rome on the Establishment of an International Criminal Court*, *Cornell International Law Journal*, vol. 32, 457–458, 503–504.

prilikom sačinjavanja Nacrta Statuta.⁴² Ovakva situacija je, dakle, moguća i kada je reč o čl. 12, st. 2, t. a) Statuta, s obzirom na to da dostupni pripremnici radovi i nacrti ne pružaju obrazloženje zbog čega je odabran izraz „conduct“ prilikom regulisanja teritorijalne nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda.⁴³

Personalna nadležnost Međunarodnog krivičnog suda

Personalni osnovi vršenja nadležnosti mogu biti aktivni i pasivni. Prema principu aktivne personalne nadležnosti, koji je i inkorporisan u Rimski statut, sud može da vrši nadležnost onda kada je izvršilac državljanin države čiji je sud, odnosno, države koja je prihvatila nadležnost konkretnog međunarodnog suda. Sa druge strane, princip pasivne personalne nadležnosti istu vezuje za državljanstvo žrtve krivičnog dela. Princip personalne nadležnosti, koji je prepoznat i u Rimskom statutu, je prisutan u nizu nacionalnih pravnih sistema, među kojima i u Sjedinjenim Američkim Državama, gde je potvrđen u predmetu *Boumen*.⁴⁴ Potonja sudska praksa u Sjedinjenim Američkim Državama je bila neujednačena prilikom odabira primene personalnog principa kojim se uspostavlja eksteritorijalna nadležnost. Međutim, u svetlu terorističkog napada od 11. septembra 2001. godine, čini se da se praksa počela kretati u pravcu širenja dometa nadležnosti nacionalnih sudova na bazi personalnog principa.⁴⁵

Moramo primetiti i da je princip aktivne personalne nadležnosti prihvaćen i pred međunarodnim tribunalima. Kako je u ranijem tekstu spomenuto, Statutom Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu predviđeno

⁴² ICC, Situation in the Republic of Kenya, Decision pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorization of an Investigation into the Situation in the Republic of Kenya, ICC-01/09-19, Pre-Trial Chamber II, 31 March 2010, dostupno na: <https://www.refworld.org/cases,ICC,4bc2fe372.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, para. 67.

⁴³ Vagias, M. (2014). *The Territorial Jurisdiction of the International Criminal Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 100.

⁴⁴ *United States v. Bowman*, U.S. Supreme Court, 260 U.S. 94, 13 November 1922, dostupno na: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/260/94/#102>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

⁴⁵ *United States v. Yousef*, 327 F.3d 56, 91, United States Court of Appeals, Second Circuit, 2003, dostupno na: <https://law.resource.org/pub/us/case/reporter/F3/327/327.F3d.56.98-1041.98-1355.98-1197.99-1554.99-1544.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine; *United States v. Reumayr*, 530 F. Supp. 2d 1210, 1221, United States District Court, D. New Mexico, 2008, dostupno na: <https://www.leagle.com/decision/20071730530fsupp2d120011621>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine; *United States v. Bin Laden*, 92 F. Supp. 2d 189, 222, District Court, S.D. New York, 2000, dostupno na: <https://www.courtlistener.com/opinion/2529760/united-states-v-bin-laden/>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

je da isti ima nadležnost kako povodom krivičnih dela izvršenih na teritoriji Ruande, tako i na one izvršene od strane državljanina Ruande na teritoriji susjednih država.⁴⁶

Personalna nadležnost suda je vrlo jasno određena u odredbi čl. 12, st. 2, t. b) Rimskog statuta. Ovaj član predviđa da sud ima nadležnost nad licima koja imaju državljanstvo države članice Statuta, odnosno, države koja je prihvatila nadležnost Međunarodnog krivičnog suda u skladu sa odredbom čl. 12, st. 3. Statuta.⁴⁷ Pitanje personalne nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda je retko bilo potezano u sudskoj praksi. Bilo je relevantno u predistražnom postupku povodom krivičnih dela izvršenih na teritoriji Iraka.⁴⁸

Mogućnost vršenja nadležnosti od strane Međunarodnog krivičnog suda po osnovu teritorijalnog ili personalnog principa je postavljena alternativno.⁴⁹ I dok ne postoji eksplicitan osnov po kom bi Sud morao da zahteva ispunjenost uslova kako iz čl. 12, st. 2, t. a) Rimskog statuta, kojim se utvrđuju osnovi za vršenje nadležnosti po principu teritorijalnosti, tako i čl. 12, st. 2, t. b) koji reguliše pitanje personalne nadležnosti, ovakva situacija nije nepoznata u Statutu. Naime, član 15*bis*, čija se primena ograničava na krivično delo zločin agresije, predviđa da Međunarodni krivični sud ne može vršiti nadležnost onda kada je okrivljeni državljanin države koja nije članica Rimskog statuta.⁵⁰ Uzimajući navedeno u obzir, može se izvesti zaključak da su autori Statuta svesno izostavili ovakvu odredbu kada je reč o genocidu, zločinima protiv čovečnosti i ratnim zločinima.

Rimski statut ne stvara presedan kada je reč o mogućnosti vršenja nadležnosti jednog međunarodnog suda u postupcima zbog krivičnih dela izvršenih od strane lica koja nisu državljani država koje su pristupile konkretnom međunarodnom ugovoru.⁵¹ Međunarodni ugovori kojima se regulišu ropstvo, piraterija, genocid, aparthejd, povrede Ženevskih konvencija, trgovina narkoticima, krivična dela izvršena na brodu ili u vazduhoplovu, otmice ili

⁴⁶ UN Security Council, Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (as last amended on 13 October 2006), 8 November 1994, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3952c.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 1. i 7;

⁴⁷ Rome Statute, *Op. cit.*, čl. 12, st. 2, t. b).

⁴⁸ ICC, Office of the Prosecutor, Letter of 9 February 2006, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/04d143c8-19fb-466c-ab77-4cdb2fdebe77_143_682/otp_letter_to_senders_re_iraq_9_february_2006.pdf, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

⁴⁹ ICC, Situation in the Republic of Kenya, Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorization of an Investigation into the Situation in the Republic of Kenya, ICC-01/09, Pre-Trial Chamber II, 31 March 2010, dostupno na: <https://www.refworld.org/cases,ICC,4bc2fe372.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, Odvojeno mišljenje, para. 18.

⁵⁰ Rome Statute, *Op. cit.*, 15*bis*.

⁵¹ Request for authorisation, *Op. cit.*, para. 45.

mučenje takođe pružaju mogućnost za vođenje postupaka pred međunarodnim sudovima, implementirajući na taj način princip univerzalne nadležnosti.⁵² Ovakva krivična dela su oduvek privlačila pažnju celokupne međunarodne zajednice zbog njihove izuzetne okrutnosti i stepena društvene opasnosti.⁵³

⁵² V.: League of Nations, Convention to Suppress the Slave Trade and Slavery, 25 September 1926, 60 LNTS 253, Registered No. 1414, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36fb.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 3; United Nations, Convention on the High Seas, Geneva, 29 April 1958, dostupno na: <https://www.legal-tools.org/doc/7b4abc-1/pdf/>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 14–22; United Nations General Assembly, Convention on the Law of the Sea, 10 December 1982, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3dd8fd1b4.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 100–107; UN General Assembly, Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948, United Nations, Treaty Series, vol. 78, 277, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3ac0.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 6; UN General Assembly, International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid, 30 November 1973, A/RES/3068(XXVIII), dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3c00.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 4; 30. 9. 2021, čl. 49; International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea (Second Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 85, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b37927.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 50; International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War (Third Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 135, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36c8.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 129; International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 287, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36d2.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 146; United Nations Single Convention on Narcotic Drugs, adopted 30 March 1954, entered into force 13 December 1964, 520 UNTS 151, dostupno na: https://www.hr-dp.org/files/2013/11/12/drug_control_convention_1961_en.pdf, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 36, st. 2, t. iv; United Nations, Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, 16 December 1970, UN Treaty Series 1973, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ddcaa774.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 4; UN General Assembly, Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents, 14 December 1973, A/RES/3166, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3b00f19d4.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 3; UN General Assembly, International Convention against the Taking of Hostages, 17 December 1979, A/RES/34/146, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3b00f2303c.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 5; UN General Assembly, Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 10 December 1984, United Nations, Treaty Series, vol. 1465, 85, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a94.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, čl. 5; UN General Assembly, United Nations Convention against Transnational Organized Crime: resolution/adopted by the General Assembly, 8 January 2001, A/RES/55/25, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3b00f55b0.html>, pristupljeno 30. 9. 2021. godine, čl. 2, 15.

⁵³ United States v List (Wilhelm) and ors, Hostage Case, Judgment, 19 February 1948, Trials of War Criminals Before the Nuremberg Military Tribunals Under Control Council Law No. 10, Volume XI/2, para. 1241.

Shodno navedenom, a naročito imajući u vidu Preambulu Rimskog statuta, jasno je da su krivična dela u nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda takvog značaja da opravdavaju vođenje krivičnih postupaka i onda kada su krivična dela izvršena od strane lica državljana država koje nisu pristupile Rimskom statutu.

NADLEŽNOST MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG SUDA U AVGANISTANU

Kada govorimo o pitanju nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda povodom krivičnih dela izvršenih na teritoriji Avganistana, osnovano se najveća dilema javlja u pogledu teritorijalnih i sa njima duboko uvezanih personalnih aspekata nadležnosti. Osnovni prigovor istican, kako i u pogledu odredaba samog Rimskog statuta, a naročito u vezi sa krivičnim delima izvršenim u Avganistanu, tiče se nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda u situacijama kada se kao učinioci krivičnih dela javljaju lica koja su državljani država koje nisu ratifikovale Rimski statut, budući da su, po pravilu, u pitanju ujedno i najveći oponenti Statuta, kao i samog Suda. U ovakvim slučajevima, na samom Sudu je da utvrdi da li je ispunjen neki od alternativno postavljanih uslova da bi Sud mogao da ima nadležnost u konkretnom slučaju kako bi istraga mogla biti pokrenuta, a potom i da bi se podigla optužnica i na taj način i formalno inicirao krivični postupak pred Međunarodnim krivičnim sudom.

Situacija je kada je reč o Avganistanu naročito specifična, s obzirom na to da je predistražni postupak na prvom mestu bio usmeren ka učiniocima krivičnih dela koji nisu državljani Avganistana, a neretko su državljani država koje nisu pristupile Rimskom statutu, među kojima su se, prirodno, najglasnije izdvojile Sjedinjene Američke Države. Međutim, zbog toga što su krivična dela izvršena na takav način da je ostavljena mogućnost proširivanja nadležnosti Suda na način što su određeni elementi bića krivičnog dela zaista i izvršeni na teritoriji država članica, tokom 2020. godine doneta je i formalna odluka kojom je Sud utvrdio da su ispunjeni uslovi da bi vršio svoju nadležnost povodom ovih krivičnih dela, te je odobrio zahtev javnog tužioca za pokretanje istrage. Budući da je reč o presedan u međunarodnom krivičnom pravosuđu, ova sudska odluka je naišla na značajan odjek u stručnoj međunarodnoj javnosti, te ćemo se u nastavku rada pozabaviti njenim najznačajnijim aspektima, a naročito pomenutim pitanjima teritorijalne i personalne nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda.

Teritorijalna nadležnost Međunarodnog krivičnog suda u Avganistanu

Budući da je Avganistan država članica Rimskog statuta, Međunarodni krivični sud može da vrši svoju nadležnost povodom krivičnih dela izvršenih na njegovoj teritoriji, pri čemu nije od značaja državljanstvo samih učinilaca.⁵⁴ Međutim, postoji i niz autora, kao i zvaničnih državnih dokumenata koji odriču ovo pravo Sudu, smatrajući da se nadležnost Međunarodnog krivičnog suda ne sme prostirati na državljane država nečlanica, budući da su uskraćivanjem svog pristupanja Statutu iste i odbile da prihvate nadležnost Suda u ma kom pogledu.⁵⁵ Teritorijalna nadležnost Međunarodnog krivičnog suda povodom krivičnih dela izvršenih na teritoriji Avganistana uspostavljena je u skladu sa odredbama čl. 12, st. 2, t. a) Rimskog statuta. Kako je opredeljeno u Zahtevu za autorizaciju istrage od dana 20. novembra 2017. godine, krivična dela obuhvaćena Zahtevom su izvršena na teritoriji Avganistana, odnosno, u svakoj od trideset i četiri avganistanske provincije, među kojima su najviše pogođene Kandahar i Helmand.⁵⁶ Tokom perioda od 2003. do 2008. godine sukobi su najvećim delom bili ograničeni na područje južnog i jugoistočnog Avganistana, da bi se od 2009. godine uticaj antivladinih grupa proširio na pojedine provincije u okolini Kabula i to Vardak i Logar, kao i na pojedine provincije na severu, odnosno Kunduz, Baglan, Badakšan, Balk, Farjab i Džozjan.⁵⁷

⁵⁴ ICC, Office of the Prosecutor, Situation in the Republic of Korea, Article 5 Report, June 2014, dostupno na: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/sas-kor-article-5-public-report-eng-05jun2014.pdf>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, para. 40–41; ICC, Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir, Prosecutor's Response to Arbour's observation of the United Nations High Commissioner for Human Rights invited in Application of Rule 103 of the Rules of Procedure and Evidence, ICC-02/05-21, Pre-Trial Chamber I, 19 October 2006, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2007_02018.PDF, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine, para. 36; Paust, J. J. (2000). The Reach of the ICC Jurisdiction over Non-Signatory Nationals. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, vol. 33 No. 1, 6; Shattuck, J., Epps, V., Hannon, H. (2003). *Human Rights & the International Criminal Court*. *New England Journal of Public Policy*, vol. 19, 154; Danilenko, G. M. (2000). The Statute of International Criminal Court and Third States. *Michigan Journal of International Law*, vol. 21, No. 445, 453.

⁵⁵ Scheffer, D. (1999). The United States and the International Criminal Court. *American Journal of International Law*, vol. 93, No. 1, 12–22; Wedgwood, R. (1999). The International Criminal Court: An American View. *European Journal of International Law*, vol. 10, 93–107; Morris, M. (2001). High Crimes and Misconceptions: The ICC and Non-party States. *Law & Contemporary Problems*, vol. 64, 13–66; U.S. Congressional finding 22 U.S. Code § 7421, 2 August 2002, AFG-OTP-0007-2197, para. 11; Office of General Counsel, United States Department of Defense, Law of War Manual, Sec. 118.20.3.1, 2015, 1110.

⁵⁶ Request for authorisation, *Op. cit.*, para. 43.

⁵⁷ *Ibid.*

Pored krivičnih dela koja su izvršena neposredno na teritoriji Avganistana, Tužilaštvo Međunarodnog krivičnog suda je prepoznalo i određeni broj krivičnih dela koja su izvršena na teritorijama Poljske, Rumunije i Litvanije, koje države su takođe članice Rimskog statuta.⁵⁸ Na teritoriji ovih država bili su smešteni zatvorenici, članovi Talibana, Al Kaide i drugih oružanih grupa i to u pritvorskim jedinicama američke Centralne obaveštajne službe (CIA).⁵⁹

Suštinski, mesto izvršenja krivičnih dela obuhvaćenih Zahtevom za autorizaciju istrage nije sporno. Međutim, debata je povedena oko pitanja da li Međunarodni krivični sud može krivično da goni lica koja nisu državljani Avganistana, već država koje nisu pristupile Rimskom statutu.

Personalna nadležnost Međunarodnog krivičnog suda u Avganistanu

Zahtevom za autorizaciju istrage od dana 20. novembra 2017. godine obuhvaćeno je nekoliko grupa lica za koja postoje osnovi sumnje da su izvršila krivična dela iz nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda. Prve od obuhvaćenih grupa jesu antivladine oružane grupe, među kojima su Talibani i sa njima povezane oružane grupe,⁶⁰ ali i Al Kaida i tzv. HIG („Hezb-e-Islami Gulbuddin“).⁶¹ Talibani i sa njima povezana Hakani mreža smatraju se odgovornim za najveći deo teških krivičnih dela izvršenih od strane antivladinih oružanih grupa. Reč je o najvećoj ovakvoj oružanoj grupi, pri čemu se procenjuje da angažuju između šezdeset i sedamdeset hiljada pojedinaca, među kojima su vojnici, sveštenici, regruteri, sudije, sakupljači poreza i drugi politički predstavnici.⁶² Druga po brojnosti oružana grupa jeste Hakani mreža, za koju se smatra da okuplja između deset i petnaest hiljada članova.⁶³ Veza između Talibana i Hakani mreže se ogleda u međusobnoj saradnji vođstva obeju ovih grupa, ukazuje na njihovu zajedničku ideologiju i politiku, kao i zajedničko planiranje i sprovođenje vojnih operacija, iz kog razloga se posmatraju kao povezane grupe. Kada je reč o Al Kaidi i HIG, ove grupe se pak

⁵⁸ Request for authorisation, *Op. cit.*, para. 49.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Request for authorisation, *Op. cit.*, 30.

⁶¹ *Ibid.*, para. 59.

⁶² Giustozzi A. (2010). *Negotiating with the Taliban: Issues and Prospects*. New York: The Century Foundation, 5; Dawi A., *Despite Massive Taliban Death Toll No Drop in Insurgency*, Voice of America, 06 March 2014, dostupno na: <https://www.voanews.com/east-asia/despite-massive-taliban-death-toll-no-drop-insurgency>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

⁶³ Lurie, D. (2020). *The Haqqani Network: The Shadow Group Supporting the Taliban's Operations*. American Security Project, 6.

moraju posmatrati odvojeno od Talibana i Hakani mreže. HIG, kao treća najbrojnija antivladina oružana grupa, uključuje nekoliko hiljada boraca.⁶⁴ Iako su saradivali u periodu od 2001. do 2007. godine,⁶⁵ odnos između Talibana i HIG je, istorijski gledano, bio neprijateljske prirode.⁶⁶ Iako je poznato nekoliko slučajeva saradnje između dveju grupa na lokalnom nivou, zbog teškog dokazivanja koneksiteta između njih, istragom neće biti obuhvaćeni članovi HIG kao osumnjičeni za izvršenje krivičnih dela iz nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda.⁶⁷ Naposljetku, veza između Talibana i Al Kaide i dalje ostaje najvećim delom nepoznanica. Dok je nesumnjivo postojanje taktičke saradnje između članova ovih grupa, od 2001. godine došlo je do razilaženja u ciljevima dveju grupa, na način da je Al Kaida svoje delovanje usmerila ka vođenju „panmuslimanskog džihada“, Talibani su svoje dejstvovanje ograničili na teritoriju Avganistana.⁶⁸ Zbog relativno male brojnosti članstva u Al Kaidi, te otežanog pripisivanja izvršenih krivičnih dela organizaciji, Zahtevom za autorizaciju istrage nisu obuhvaćena lica članovi Al Kaide.⁶⁹

Naredna grupacija obuhvaćena Zahtevom za autorizaciju istrage jesu Avganistanske nacionalne odbrambene i bezbednosne snage. Reč je o oružanim snagama kakve su vojska i policija, koje se nalaze pod kontrolom vlasti, odnosno, pojedinih ministara.⁷⁰

Poslednja grupa obuhvaćena Zahtevom za autorizaciju istrage, oko koje je nastao najveći broj kontroverzi, jesu oružane snage Sjedinjenih Američkih Država i Centralna obaveštajna služba. Do 2014. godine na teritoriji Avganistana su paralelno delovale dve međunarodne borbene misije – ISAF i OEF.⁷¹ Zbog njihovog „međunarodnog“ karaktera, neretko se javlja problem identifikovanja država nacionalnosti lica koja su preduzimala pojedinačne radnje,

⁶⁴ Roggio, B., Taliban, HIG infighting leads to split in Afghan insurgency in the North, *FDD's Long War Journal*, 8 March 2010, dostupno na: https://www.longwarjournal.org/archives/2010/03/taliban_hig_infighti.php, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

⁶⁵ International Crisis Group, *The Insurgency in Afghanistan's Heartland*, Crisis Group Asia Report No. 207, 27 June 2011, 19.

⁶⁶ Giustozzi, A., Reuter, C., *The Insurgents of the Afghan North*, Afghanistan Analysts Network, April 2011, dostupno na: <https://www.afghanistan-analysts.org/en/special-reports/the-insurgents-of-the-afghan-north/>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

⁶⁷ Request for authorisation, *Op. cit.*, para. 60.

⁶⁸ International Crisis Group, *Op. cit.*, 20.

⁶⁹ Request for authorisation, *Op. cit.*, para. 62.

⁷⁰ Institute for the Study of War, *Afghanistan National Army (ANA)*, dostupno na: <http://www.understandingwar.org/afghanistan-national-army-ana>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

⁷¹ NATO, *ISAF's mission in Afghanistan (2001–2014)*, 1 September 2015, dostupno na: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_69366.htm?selectedLocale=en, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

ali je, međutim, nesporno da su Sjedinjene Američke Države uzele najvećeg učesća u sprovođenju ovih misija.⁷² U tom smislu, najznačajniji je doprinos Centralne komande Sjedinjenih Država, kao i Centralne obaveštajne agencije.⁷³

Upravo je činjenica da su pokrenutom istragom pred Međunarodnim krivičnim sudom obuhvaćena i lica koja su državljani Sjedinjenih Američkih Država dovela do reakcije i mera preduzetih protiv Međunarodnog krivičnog suda, odnosno, tužilaštva. Prema tvrdnjama Sjedinjenih Američkih Država, pre pokretanja istrage pred Međunarodnim krivičnim sudom, već su sprovedene sve neophodne istražne radnje protiv američkih državljana koji bi bili osumnjičeni u postupku pred Međunarodnim krivičnim sudom, iz kog razloga Sud ne bi mogao voditi postupak protiv istih u skladu sa principom komplementarnosti iz čl. 17. Rimskog statuta.⁷⁴ Kako je Sud, uprkos snažnom protivljenju Sjedinjenih Američkih Država, dana 5. marta 2020. godine doneo odluku kojom je odobrio pokretanje istrage povodom krivičnih dela izvršenih na teritoriji Avganistana i u vezi sa oružanim sukobom u Avganistanu, tadašnja američka administracija je 2. septembra 2020. godine objavila svoju odluku o uvođenju sankcija protiv tužioca Međunarodnog krivičnog suda, Fatu Bensude, kao i šefa Odeljenja za nadležnost, komplementarnost i saradnju tužilaštva, Fahisa Mohohokoa.⁷⁵ Predviđene sankcije se ogledaju u „zamrzavanju imovine“ pomenutih lica, kao i članova njihovih porodica, te zabrani ulaska na teritoriju Sjedinjenih Američkih Država, čime je zapravo potvrđena Izvršna naredba od 11. juna 2020. godine.⁷⁶ Stupanjem Džoa Bajdena na funkciju predsednika Sjedinjenih Američkih Država došlo je do promena u američkoj politici prema Međunarodnom krivičnom sudu. Tako je 1. aprila 2021. godine novoizabrani predsednik stavio van snage Izvršnu naredbu br. 13928 od 11. juna 2020. godine, ukidajući sve dalje sankcije protiv lica obuhvaćenih ovom Naredbom.⁷⁷

⁷² Request for authorisation, *Op. cit.*, para. 69.

⁷³ *Ibid.*, para. 69–71.

⁷⁴ International Criminal Court: U.S. Sanctions in Response to Investigation of War Crimes in Afghanistan, Congressional Research Service, бр. IN11428, 19. jun 2020. godine, 2.

⁷⁵ US Sanctions International Criminal Court Prosecutor: Trump Administration's Action Tries to Block Justice for World's Worst Crimes, 2. septembar 2020. godine, dostupno na: <https://www.hrw.org/news/2020/09/02/us-sanctions-international-criminal-court-prosecutor>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine.

⁷⁶ United States, Executive Order 13928 on Blocking Property of Certain Persons Associated with the International Criminal Court, 11. jun 2020. godine.

⁷⁷ United States, Executive Order 14022 on the Termination of Emergency With Respect to the International Criminal Court, 1. april 2021. godine, dostupno na: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/04/01/executive-order-on-the-termination-of-emergency-with-respect-to-the-international-criminal-court/>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine.

Međutim, čak je i sam postupak pred Međunarodnim krivičnim sudom prošao kroz turbulentne faze nakon formalnog pokretanja istrage. Nedugo po donošenju Odluke od 5. marta 2020. godine, avganistanska vlada je uputila zahtev tužilaštvu za odlaganje istrage, uz tvrdnju da se pred nacionalnim organima vode postupci u cilju prikupljanja dokaza povodom krivičnih dela obuhvaćenih istragom pred Međunarodnim krivičnim sudom, koji zahtev je i usvojen.⁷⁸ Međutim, sa preuzimanjem vlasti u Avganistanu od strane Talibana, postalo je jasno da je svaka dalja nacionalna istraga dovedena u pitanje iz kog razloga je tužilac obavestio Sud o potrebi nastavljanja istrage pred Međunarodnim krivičnim sudom.⁷⁹ Ono što je naročito skrenulo pažnju međunarodne javnosti jeste izjava novog tužioca pred Međunarodnim krivičnim sudom Karima Kana da će dalji fokus pokrenute istrage biti usmeren ka krivičnim delima za koja postoji sumnja da su izvršena od strane pripadnika Talibana i Islamske države – Provincija Korasan.⁸⁰ Različite nevladine organizacije koje se bave relevantnom tematikom su izrazile svoju brigu da izneti stav tužioca ima za svrhu podilaženje vlastima Sjedinjenih Američkih Država, te da će interesi značajne grupe žrtava biti skrajnuti ovakvim ograničavanjem istrage.⁸¹ Međutim, na pitanje da li će i koliko efikasno biti sprovedeni postupci povodom svih krivičnih dela obuhvaćenih istragom u Avganistanu odgovor sasvim izvesno ne može biti pružen u doglednoj budućnosti. Međunarodnoj zajednici, a naročito avganistanskim žrtvama, jedino preostaje da pomno prate dalje postupanje pred Međunarodnim krivičnim sudom u nadi da će im ishod pružiti pravično zadovoljenje.

⁷⁸ ICC Office of the Prosecutor, Situation in The Islamic Republic of Afghanistan, Notification on status of the Islamic Republic of Afghanistan's article 18(2) request, ICC-02/17-142, 16. april 2020. godine, para. 1–2.

⁷⁹ ICC Office of the Prosecutor, Situation in The Islamic Republic of Afghanistan, Request to authorise resumption of investigation under article 18(2) of the Statute, ICC-02/17-161, 27. 9. 2021. godine.

⁸⁰ ICC Office of the Prosecutor, Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Karim A. A. Khan QC, following the application for an expedited order under article 18(2) seeking authorisation to resume investigations in the Situation in Afghanistan, 27. 9. 2021. godine, dostupno na: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=2021-09-27-otp-statement-afghanistan>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine.

⁸¹ Amnesty International, Afghanistan: ICC Prosecutor's Statement on Afghanistan jeopardises his Office's legitimacy and future, 5. oktobar 2021. godine, dostupno na: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/10/IOR5348422021ENGLISH.pdf>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine; Justice Info, Afghanistan: A war of positions at the ICC, 21. oktobar 2021. godine, dostupno na: <https://www.justiceinfo.net/en/83498-afghanistan-war-of-position-icc.html>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine.

ZAKLJUČAK

Kako smo videli, istraga povodom krivičnih dela izvršenih na teritoriji Avganistana, kao i u vezi sa oružanim sukobom u ovoj državi je i zvanično pokrenuta donošenjem odluke drugostepenog veća od dana 5. marta 2020. godine, na taj način stvarajući presedan u međunarodnom krivičnom pravosuđu. Ovakva odluka je izazvala niz reperkusija usmerenih protiv Međunarodnog krivičnog suda, a naročito protiv tada postupajućeg tužioca, Fatu Bensude.

Nagnane donetom odlukom, Sjedinjene Američke Države su tokom juna 2020. godine donele odluku o uvođenju sankcija protiv čitavog niza lica angažovanih pri Međunarodnom krivičnom sudu, među kojima su zabrana ulaska u državu, ali i zamrzavanje imovine koju ova lica imaju na teritoriji Sjedinjenih Američkih Država. Ovo ipak nije prvi put da su Sjedinjene Države preduzele ovakve i slične mere. Naprotiv, kampanja Sjedinjenih Američkih Država, kojom nastoje da ospore kredibilitet i autoritet Međunarodnog krivičnog suda traje već dugi niz godina, da bi se jedino pojačala nakon donošenja istorijske odluke o pokretanju istrage koja će *inter alia* obuhvatiti i državljane Sjedinjenih Američkih Država.

Ovakav postupak Sjedinjenih Američkih Država je sa sobom povukao i reakciju međunarodne zajednice, među kojima i samih Ujedinjenih nacija, čije su članice pokazale izrazito neslaganje sa postupcima zvaničnika Sjedinjenih Američkih Država, te osudile ovakav vid napada na Međunarodni krivični sud, kao jedino pravosudno telo čiji je cilj krivično gonjenje učinilaca krivičnih dela od najvećeg značaja za međunarodnu zajednicu u celosti.

Iako je pravnosnažnom odlukom Međunarodnog krivičnog suda na nedvosmislen način utvrđeno da su ispunjeni uslovi da bi se pred ovim sudom mogla voditi istraga povodom krivičnih dela izvršenih u Avganistanu ili u vezi sa oružanim sukobom na teritoriji Avganistana, potonje izjave novoimenovanog tužioca stvaraju bojazan da Međunarodni krivični sud ipak neće moći da sprovede sveobuhvatan i nezavistan postupak. Izjava tužioca Karima Kana o ograničavanju istrage na krivična dela izvršena od strane pripadnika Talibana i Islamske države ostavlja utisak da su pritisci Sjedinjenih Američkih Država dali rezultate, te da je interes uticajnijeg odneo primat nad interesima onih koji su pretpreli nezamislivu štetu tokom višedecenijskih oružanih sukoba u Avganistanu. Prema viđenju autora, od suštinskog je značaja sprečavanje svake dalje nekažnjivosti učinilaca najtežih krivičnih dela, ne samo u cilju pružanja kompenzacije žrtvama, već i zarad prevencije budućih delovanja koja su u suprotnosti sa najvažnijim načelima i propisima u sferi međunarodnog prava i kojima se vredaju najviše civilizacijske vrednosti.

LITERATURA

Monografije i članci

- Ambos, K. (2007). International Core Crimes, Universal Jurisdiction And § 153 et seq. The German Criminal Procedure Code: A Commentary On The Decisions Of The Federal Prosecutor General And The Stuttgart Higher Regional Court In The Abu Ghraib/Rumsfeld Case. *Criminal Law Forum*, vol. 18.
- Ambos, K. (2009). Prosecuting Guantanamo in Europe: Can and Shall the Masterminds of the „Torture Memos“ be Held Criminally Responsible on the Basis of Universal Jurisdiction?. *Case W. Res. J. Int'l L.*, vol. 42.
- Ambos, K. (2013). *Treatise on International Criminal Law, Volume I: Foundations and General Part*. Oxford: Oxford University Press.
- Bassiouni, M. C. (1999). Negotiating the Treaty of Rome on the Establishment of an International Criminal Court, *Cornell International Law Journal*, vol. 32.
- Bassiouni, M. C. (2012). *Introduction to International Criminal Law*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Cryer, R., Friman, H., Robinson, D., Wilmschurst, E. (2010). *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. New York: Cambridge University Press.
- Danilenko, G. M. (2000). The Statute of International Criminal Court and Third States. *Michigan Journal of International Law*, vol. 21.
- Giustozzi, A. (2010). *Negotiating with the Taliban: Issues and Prospects*. New York: The Century Foundation.
- Higgins, R. (1997). Time and the Law: International Perspectives on an Old Problem. *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 46, No. 3.
- Joyner, C. (1996). Arresting Impunity: The Case for Universal Jurisdiction in Bringing War Criminals to Accountability. *Law and Contemporary Problems*, vol. 59.
- Lauterpacht, H. (1944). Law of nations and the punishment of war crimes. *Brit. Y.B. Int'l L.*, vol. 21.
- Lurie, D. (2020). The Haqqani Network: The Shadow Group Supporting the Taliban's Operations. American Security Project.
- Morris, M. (2001). High Crimes and Misconceptions: The ICC and Non-party States. *Law & Contemporary Problems*, vol. 64.
- Paust, J. J. (2000). The Reach of the ICC Jurisdiction over Non-Signatory Nationals. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, vol. 33 No. 1.
- Ryngaert, C. (2008). *Jurisdiction in International Law. Oxford Monographs in International Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Sahović, M., *The Authority of the State: Its Range with Respect to Persons and Places* objavljeno u: Sørensen, M. (1968). *Manual of Public International Law*. London: Melbourne Macmillan.
- Schabas, W. A. (2007). *An Introduction to The International Criminal Court*. New York: Cambridge University Press.
- Schabas, W. A., Pecorella, G., Article 12 – Preconditions to the exercise of jurisdiction objavljeno u: eds. Triffterer, O., Ambos, K. (2016). *The Rome Statute of the International Criminal Court – A Commentary*. Baden: Beck/Hart.

- Scheffer, D. (1999). The United States and the International Criminal Court. *American Journal of International Law*, vol. 93, No. 1.
- Schwarzenberger, G. (1957). *International Law as Applied by International Courts and Tribunals*. London: Stevens and Sons Ltd., vol. I.
- Shattuck, J., Epps, V., Hannon, H. (2003). Human Rights & the International Criminal Court. *New England Journal of Public Policy*, vol. 19.
- Vagias, M. (2014). *The Territorial Jurisdiction of the International Criminal Court*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wedgwood, R. (1999). The International Criminal Court: An American View. *European Journal of International Law*, vol. 10.
- Williams, S. A. (2000). The Rome Statute on the International Criminal Court – Universal Jurisdiction or State Consent – To Make or Break the Package Deal. *International Law Studies*, vol. 75.
- Jovanović, D., Petrović, B. (2006), Pojam krivičnog dela u svetlu „učenja o nepravu“ Jovana Sterije Popovića. *Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu*, XLVII.

Pravni akti

- UN General Assembly, Rome Statute of the International Criminal Court (last amended 2010), 17 July 1998, ISBN No. 92-9227-227-6, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN General Assembly, Resolution 50/46 on The Report of the Sixth Committee A/50/639 and Corr.1, 87th Plenary Meeting, A/RES/50/46, 11. decembar 1995. godine, dostupno na: <https://undocs.org/en/A/RES/50/46>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- United Nations, Vienna Convention on the Law of Treaties, 23 May 1969, United Nations, Treaty Series, vol. 1155, p. 331, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a10.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- League of Nations, Convention to Suppress the Slave Trade and Slavery, 25 September 1926, 60 LNTS 253, Registered No. 1414, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36fb.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- United Nations, Convention on the High Seas, Geneva, 29 April 1958, dostupno na: <https://www.legal-tools.org/doc/7b4abc-1/pdf/>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- United Nations General Assembly, Convention on the Law of the Sea, 10 December 1982, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3dd8fd1b4.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN General Assembly, Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948, United Nations, Treaty Series, vol. 78, p. 277, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3ac0.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN General Assembly, International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid, 30 November 1973, A/RES/3068(XXVIII), dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3c00.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

- International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field (First Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 31, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3694.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea (Second Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 85, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b37927.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War (Third Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 135, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36c8.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 287, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36d2.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- United Nations, Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, 16 December 1970, UN Treaty Series 1973, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ddcaa774.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN General Assembly, Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents, 14 December 1973, A/RES/3166, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3b00f19d4.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN General Assembly, International Convention against the Taking of Hostages, 17 December 1979, A/RES/34/146, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3b00f2303c.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN General Assembly, Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 10 December 1984, United Nations, Treaty Series, vol. 1465, p. 85, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a94.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN General Assembly, United Nations Convention against Transnational Organized Crime : resolution / adopted by the General Assembly, 8 January 2001, A/RES/55/25, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3b00f55b0.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN Security Council, Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (as last amended on 13 October 2006), 8 November 1994, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3952c.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

Sudska praksa

- ICC, Assembly of States Parties, Report of the Special Working Group on the Crime of Aggression, ICC-ASP/7/SWGCA/2, 7th Session of the Assembly of States Parties (Second Resumption), 9–13 February 2009.

- ICC, Office of the Prosecutor, Letter of 9 February 2006, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/04d143c8-19fb-466c-ab77-4cdb2fdebef7/143682/otp_letter_to_senders_re_iraq_9_february_2006.pdf, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- ICC, Office of the Prosecutor, Situation in the Republic of Korea, Article 5 Report, June 2014, dostupno na: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/sas-kor-article-5-public-report-eng-05jun2014.pdf>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- ICC, Prosecutor v. Callixte Mbarushimana, Decision on the 'Defence Challenge to the Jurisdiction of the Court', ICC 01/04–01/10–451, Pre-Trial Chamber I, 26 October 2011, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2011_17842.PDF, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- ICC, Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Decision Adjourning the Hearing pursuant to Article 67(7)(c)(ii) of the Rome Statute, ICC-01/05–01/08, Pre-Trial Chamber III, 3 March 2009, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2009_01500.PDF, pristupljeno: 28. 12. 2020. godine.
- ICC, Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir, Prosecutor's Response to Arbour's observation of the United Nations High Commissioner for Human Rights invited in Application of Rule 103 of the Rules of Procedure and Evidence, ICC-02/05-21, Pre-Trial Chamber I, 19 October 2006, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2007_02018.PDF, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- ICC, Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al-Bashir, Decision on the Prosecution's Application for a Warrant of Arrest against Omar Hassan Ahmad Al-Bashir, ICC-02/05–01/09–3, Pre-Trial Chamber I, 4 March 2009, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2009_01517.PDF, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- ICC, Situation in the Democratic Republic of the Congo, Decision on the Application for Participation in the Proceedings of VPRS-1, VPRS-2, VPRS-3, VPRS-4, VPRS-5 and VPRS-6, ICC-01/04, Pre-Trial Chamber I, 17 January 2006, dostupno na: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2006_01689.PDF, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- ICC, Situation in the Republic of Kenya, Decision pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorization of an Investigation into the Situation in the Republic of Kenya, ICC-01/09–19, Pre-Trial Chamber II, 31 March 2010, dostupno na: <https://www.refworld.org/cases,ICC,4bc2fe372.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- ICC, Situation in the Republic of Kenya, Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorization of an Investigation into the Situation in the Republic of Kenya, ICC-01/09, Pre-Trial Chamber II, 31 March 2010, dostupno na: <https://www.refworld.org/cases,ICC,4bc2fe372.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- PCIJ, The Case of the S.S. Lotus, France v. Turkey, Res Ser. A, No. 10 (1927), dostupno na: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1927.09.07_lotus.htm, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- United States v List (Wilhelm) and ors, Hostage Case, Judgment, 19 February 1948, Trials of War Criminals Before the Nuremberg Military Tribunals Under Control Council Law No. 10, Volume XI/2.

- United States v. Bin Laden, 92 F. Supp. 2d 189, 222, District Court, S.D. New York, 2000, dostupno na: <https://www.courtlistener.com/opinion/2529760/united-states-v-bin-laden/>?, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- United States v. Bowman, U.S. Supreme Court, 260 U.S. 94, 13 November 1922, dostupno na: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/260/94/#102>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- United States v. Reumayr, 530 F. Supp. 2d 1210, 1221, United States District Court, D. New Mexico, 2008, dostupno na: <https://www.leagle.com/decision/20071730530fsupp2d120011621>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- United States v. Yousef, 327 F.3d 56, 91, United States Court of Appeals, Second Circuit, 2003, dostupno na: <https://law.resource.org/pub/us/case/reporter/F3/327/327.F3d.56.98-1041.98-1355.98-1197.99-1554.99-1544.html>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- ICC Office of the Prosecutor, Situation in The Islamic Republic of Afghanistan, Notification on status of the Islamic Republic of Afghanistan's article 18(2) request, ICC-02/17-142, 16. april 2020. godine.
- ICC Office of the Prosecutor, Situation in The Islamic Republic of Afghanistan, Request to authorise resumption of investigation under article 18(2) of the Statute, ICC-02/17-161, 27. 9. 2021. godine.

Dokumenta

- U.S. Congressional finding 22 U.S. Code § 7421, 2 August 2002, AFG-OTP-0007-2197, para. 11; Office of General Counsel, United States Department of Defense, Law of War Manual, Sec. 118.20.3.1, 2015.
- UN Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of the International Criminal Court, Summary Record of the 3rd Plenary Meeting, A/CONF.183/SR.3, 16. jun 1998. godine, para. 21, dostupno na: <https://www.legal-tools.org/doc/313a47/pdf/>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of the International Criminal Court, Summary Record of the 6th Plenary Meeting, A/CONF.183/SR.6, 17. jun 1998. godine, para. 4, dostupno na: <https://www.legal-tools.org/doc/542549/pdf/>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of the International Criminal Court, Summary Record of the 8th Plenary Meeting, A/CONF.183/SR.8, 18. jun 1998. godine, para. 18, dostupno na: https://legal.un.org/diplomatic-conferences/1998_icc/docs/english/vol_2/a_conf183_sr8.pdf, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- UN Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of the International Criminal Court, Official Records, Volume III, Republic of Korea: proposal regarding articles 6 [9], 7 [6] and 8[7], A/CONF.183/C.1/L.6, 18. jun 1998. godine, para. 4(b), dostupno na: https://legal.un.org/icc/rome/proceedings/E/Rome%20Proceedings_v3_e.pdf, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.

- UN General Assembly, Resolution 47/33 on The Report of the Sixth Committee A/47/584, 77th Plenary Meeting, A/RES/47/33, 25. novembar 1992. godine, dostupno na: <https://undocs.org/en/A/RES/47/33>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- International Criminal Court: U.S. Sanctions in Response to Investigation of War Crimes in Afghanistan, Congressional Research Service, br. IN11428, 19. jun 2020. godine
- International Crisis Group, The Insurgency in Afghanistan's Heartland, Crisis Group Asia Report No. 207, 27 June 2011.
- United States, Executive Order 13928 on Blocking Property of Certain Persons Associated with the International Criminal Court, 11. jun 2020. godine.
- United States, Executive Order 14022 on the Termination of Emergency With Respect to the International Criminal Court, 1. april 2021. godine, dostupno na: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/04/01/executive-order-on-the-termination-of-emergency-with-respect-to-the-international-criminal-court/>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine.

Ostalo

- Ambassador David Scheffer, Head of the United States Delegation in Rome, before Senate Foreign Relations Committee, July 23, 1998, dostupno na: https://1997-2001.state.gov/policy_remarks/1998/980723_scheffer_icc.html, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- Dawi A., Despite Massive Taliban Death Toll No Drop in Insurgency, Voice of America, 06 March 2014, dostupno na: <https://www.voanews.com/east-asia/despite-massive-taliban-death-toll-no-drop-insurgency>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- Giustozzi A., Reuter C., The Insurgents of the Afghan North, Afghanistan Analysts Network, April 2011, dostupno na: <https://www.afghanistan-analysts.org/en/special-reports/the-insurgents-of-the-afghan-north/>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- Institute for the Study of War, Afghanistan National Army (ANA), dostupno na: <http://www.understandingwar.org/afghanistan-national-army-ana>, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- NATO, ISAF's mission in Afghanistan (2001-2014), 1 September 2015, dostupno na: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_69366.htm?selectedLocale=en, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- Roggio B., Taliban, HIG infighting leads to split in Afghan insurgency in the North, FDD's Long War Journal, 8 March 2010, dostupno na: https://www.longwarjournal.org/archives/2010/03/taliban_hig_infighti.php, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- States Parties – Chronological list, dostupno na: https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/pages/states%20parties%20_%20chronological%20list.aspx, pristupljeno: 30. 9. 2021. godine.
- US Sanctions International Criminal Court Prosecutor: Trump Administration's Action Tries to Block Justice for World's Worst Crimes, 2. septembar 2020. godine, do-

stupno na: <https://www.hrw.org/news/2020/09/02/us-sanctions-international-criminal-court-prosecutor>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine.

ICC Office of the Prosecutor, Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Karim A. A. Khan QC, following the application for an expedited order under article 18(2) seeking authorisation to resume investigations in the Situation in Afghanistan, 27. septembra 2021. godine, dostupno na: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=2021-09-27-otp-statement-afghanistan>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine.

Amnesty International, Afghanistan: ICC Prosecutor's Statement on Afghanistan jeopardises his Office's legitimacy and future, 5. oktobar 2021. godine, dostupno na: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/10/IOR5348422021ENGLISH.pdf>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine.

Justice Info, Afghanistan: A war of positions at the ICC, 21. oktobar 2021. godine, dostupno na: <https://www.justiceinfo.net/en/83498-afghanistan-war-of-position-icc.html>, pristupljeno: 16. 12. 2021. godine.